

**EL BISBE JOSEP CAIXAL I ESTRADÉ,
FIGURA DESCONEGUDA I SOBRESORTINT
DEL SEGLE XIX**

Francesc Mestre i Saura

Introducció

El desig de descobrir les arrels de l'arbre que configura l'Església d'avui, i més en concret la catalana, sobretot en l'àrea de l'espiritualitat, em va portar a escollir la figura de l'Excm. Sr. Dr. Josep Caixal i Estradé, bisbe que fou de l'Església d'Urgell, la vida del qual transcorre quasi coincident amb les tres primeres quartes parts del segle XIX, del 1803 al 1879.

Caixal és un personatge pràcticament desconegut. Penso, però, que això es deu més a les circumstàncies polítiques que li tocà viure que no pas a una manca d'autèntica personalitat. I, encara, el poc que es coneix d'ell em consta que pren més aviat un to negatiu i, si més no, controvertit.

A mida que he desenterrat d'arxius i biblioteques els seus escrits, i els he estudiat, m'he anat apropant a la seva figura, i he de reconèixer que m'ha captivat fortament. En síntesi, puc dir que apareix com un home d'estudi i d'acció i, en ambdós camps, profund i eficaç.

Sense voler-ne fer una arrel única i excepcional de l'arbre que he esmentat al començament, sí que l'hem de situar entre una de les arrels més significatives i definidores que expliquen no sols l'Església del segle passat, sinó també la del segle present.

Intentaré donar una breu ressenya biogràfica del Bisbe Caixal, les dades de la qual puc dir que estan totes fonamentades documentalment. Al final inclouré un resum molt concís dels seus escrits, moltíssims d'ells inèdits.¹

1. Degut a la dificultat d'accés a les Fonts Documentals, he d'indicar que el text o els textos corresponents a cada citació adduïda en quiscvulla "nota" poden ser consultats en els exemplars de la tesi doctoral "La espiritualidad del Obispo Caixal", de la qual és autor el qui subscriu el present estudi, dipositats a la Pontificia Universitat Gregoriana, de Roma, i a la Biblioteca Pública Episcopal del Seminari Conciliar de Barcelona. Cal indicar, també, que es procurarà posar les menys "notes" possibles, a fi de no allargar aquest escrit, remetent el lector a l'esmentada tesi.

Breu biografia del bisbe Josep Caixal i Estradé (1803-1879)²

1. PRIMERS ANYS: NAIXEMENT, ESTUDIS I GRAUS ACADÈMICS

La família del bisbe Caixal, segons els apunts del seu nebot P. Sebastià Peyró i Caixal, S.J., era oriünda de Bèlgica, que s'establí a Tarragona en temps de la reconquesta. Entre els ascendents il·lustres del bisbe Caixal es poden assenyalar: en el segle XV, el M.R.P. fra Antoni Caixal, abat de Poblet; en el segle XVII apareix a Bèlgica un Caixal, també bisbe, que morí amb fama de santedat.

Josep Caixal i Estradé neix al poble de Vilosell, de la província de Lleida i arxidiòcesi de Tarragona, el dia 9 de juliol de 1803, dins una típica família catalana del món rural.

Després dels primers anys escolars al seu poble, segueix els estudis de Retòrica i Humanitats a l'Escola Pia d'Igualada. Tot seguit entra al Seminari Conciliar de Tarragona i, entre els anys 1816 i 1823, cursa Filosofia i Teologia.

Acabats els estudis teològics, a l'edat de vint anys, és encarregat per l'arquebisbe, a títol de conferenciant, per a donar lliçons de filosofia al mateix seminari.

A principis de 1828, ja prevere, va a la Universitat de Cervera, i aconsegueix dintre el mateix any els graus de batxiller, llicenciat i doctor en Teologia. L'11 de juliol de 1830 obté el grau de batxiller en Filosofia.

Cal destacar l'estimació que li té, des de la seva arribada a Tarragona com a arquebisbe, el Dr. Ferran de Echanove i Zaldívar, a més de la influència que exercí sobre Caixal en el seu recorregut com a estudiant, professor i canonge,

2. Les dades d'aquesta biografia són tretes principalment dels esborranys "Apuntes e Indices biográficos", preparats pel nebot del bisbe Caixal, P. Sebastià Peyró i Caixal, S.J., guardats en el "Fons Peyró-Caixal", a l'Arxiu Històric de la Província Tarraconense de la Companyia de Jesús, a Sant Cugat del Vallès (Barcelona) i de l'epistolari del Dr. Caixal, cartes que es conserven en el "Fons" esmentat i en el "Fons de la Nunciatura de Madrid" (AN Madrid), a l'Arxiu Secret Vaticà.

Una breu semblança i força documentació es troba en l'estudi "El Obispo Caixal Vicario General Castrense de las tropas carlistas por iniciativa del Papa Pío IX", escrit per qui presenta el present i publicat en la Revista "Anthologica Annu", núm. 32, any 1985, pp. 319-363, publicat per l'Instituto Español de Historia Eclesiástica. Iglesia Nacional Española. Roma.

Hi han publicades dues biografies sobre el bisbe Caixal: *Biografía del Excelentísimo e Ilustrísimo Sr. Dr. D. José Caixal y Estradé, Obispo de Urgel*, escrita per D. Vicente Porta y Villalta, Pbro., editada l'any 1898, a la Llibreria Religiosa de Barcelona; és àmplia i pren un to laudatori i té moltes inexactituds. La segona biografia, *El Obispo Caixal, un gran Prelado de la edad moderna*, escrita per Joaquín M. de Nadal, que ve a ser com una mena de petit resum de la primera, la publicà la Llibreria Religiosa l'any 1959.

Existeix també un llibre voluminós intítulat *Obispo Caixal. Frente al Liberalismo, Siglo XIX*, escrit per Adro Xavier (P. Alejandro Rey-Stolle, S.J.) i imprès l'any 1988 per l'Editorial Casals, S.A. Barcelona. A més d'inexactituds, és una reconducció del bisbe Caixal als interesos de l'autor.

fins a la seva elecció com a bisbe d'Urgell.

2. SACERDOT

Caixal rep l'ordenació sacerdotal en les temporades de setembre de 1827 i celebra la primera missa a Vilosell el dia 30 del mateix mes. En el període de sacerdot s'han de remarcar tres aspectes importants en la vida de Caixal, com són el temps de professor a Cervera, l'època de canonge a Tarragona i l'inici de l'amistat i col·laboració amb el P. Claret (sant). Convé en conjunt notar que, un cop prevere, Caixal se sent, abans de tot, pastor, raó per la qual veiem com procura harmonitzar la dedicació a l'estudi i a l'ensenyament amb el ministeri més directament pastoral.

-PROFESSOR. Obtingut el doctorat, Caixal roman a la mateixa Universitat de Cervera, primer com a professor substitut de Sagrada Escripura i moderant d'Oratòria Sagrada. En aquesta última disciplina té com a alumne Jaume Balmes, a qui tindrà sempre una gran estima i admiració i a qui defensarà en contra dels seus detractors, tot i els seus punts de vista diferents.

A principis de 1831 fa oposicions a la càtedra de "Institucions teològiques", que obté en propietat el 15 de maig del mateix any, prenent-ne possessió el 27 del mateix mes. Exerceix de catedràtic de 1831 a 1833, o sia dos cursos complets. Durant aquest temps, el claustre universitari li encarrega altres comissions, com la de membre del tribunal de censura i correcció i la d'escriptor de cartes del claustre. Deixa la càtedra de Cervera en obtenir una canongia a la Metropolitana de Tarragona.

-CANONGE. Fa oposicions a una canongia de la catedral de Lleida: malgrat aprovar les, amb gran satisfacció de tots, no obté la canongia, amb no menys sorpresa de part també de tothom. En 1833 guanya, per oposició, una canongia de la catedral metropolitana de Tarragona, la seva arxidiòcesi. Aquesta circumstància fa canviar el seu treball, dedicat fins llavors, quasi exclusivament, a l'estudi i a la docència, en una dedicació gairebé total al servei més directament pastoral. Conserva, però, l'equilibri entre l'acció més immediata i l'estudi, com abans havia estat al revés. Caixal continua estudiant i escrivint, essent d'aquest temps diverses de les seves obres, inèdites o publicades.

En 1835 deixa Tarragona per a acompanyar el seu arquebisbe a l'exili, a

Maó, a l'illa de Menorca. Més tard torna a la Península, on serveix de capellà als hospitals carlistes, sobretot a Berga. Després de la derrota carlista passa a França, i hi resideix fins al 1846, quan torna a Tarragona i s'incorpora a la cura pastoral. Durant el sojorn a França sols va exercir el ministeri sacerdotal, sense cap mena d'introumissió en el camp de la política, recurrent, principalment, les ciutats de Perpinyà, Besançon i Mantauban.

-AMISTAT I COL·LABORACIÓ AMB EL P. CLARET (Sant Antoni Mª Claret).

En tornar de França, en 1846, Caixal coincideix amb el P. Claret, amb qui inicia una gran amistat i una no menys ampla col·laboració, fet que té una forta incidència en la seva vida.

Fruit de la col·laboració fou la fundació, l'any 1848, de la Llibreria Religiosa de Barcelona³. Aquesta Llibreria Religiosa, que ha perdurat fins fa pocs anys, va tenir una gran difusió de publicacions, no solament a Catalunya, sinó també a tot l'Estat espanyol, per la qual cosa la seva influència en la renovació de la religiositat fou molt gran, tant pel que fa a la pietat popular, amb fulls volants, opuscles i obres de lectura i comprensió fàcils, com pel que fa a una formació més seleccionada, amb obres de grans autors d'espiritualitat, mereixent una especial menció l'edició de la Bíblia⁴. Caixal esdevé l'ànima de la Llibreria Religiosa i la seva dedicació és total, perquè, tal com diu el

3. Pot interessar als historiadors de conèixer les dades, que avui es poden aportar, per a aclarir la polèmica sorgida de cara a saber exactament qui fou el fundador de la Llibreria Religiosa de Barcelona. En un principi, i fins fa ben poc, s'assenyalava el P. Claret com a únic fundador, considerant a Caixal com el més distingit col·laborador i director. El P. Antoni Borràs i Feliu, S.J., sosté l'opinió que el veritable fundador és Caixal, ja que fou ell qui tingué la idea, com prova en un article seu "La Libreria Religiosa de Barcelona y la renovación de la piedad en España a mediados del siglo XIX (1848-1868)", publicat dins la revista "Traditio-Krisis-Renovatio ans theologischer Sicht" Festschrift Winfried Zeller zum 65. Geburtstag. Marburg. 1976, pp. 371-375. Aquesta afirmació del P. Borràs concorda amb el que declara el P. Sebastià Peyró i Caixal, S.J., en els materials que preparava per a la publicació d'una biografia del seu senyor oncle, ja que escriu, en "índices biográficos", aquesta frase: "IX^a inspiración y fundación de la Libreria Religiosa, concebida en Francia de 1840 a 1848" o "Epoca III^a 7^a 1842. Su ideal fundar Libreria Religiosa" a "8^a 1846. Regresa de Francia. Funda Libreria Religiosa (1848)", com, també en uns "apuntes" trobem aquestes paraules: "Aflición y amargura del Sr. Caixal a fines de 1840... Entonces fué pues, cuando el Sr. Caixal concibió la feliz idea de la "Libreria Religiosa"... Pero ya que las circunstancias no permitieron relaizar su plan...; como efectivamente lo relaizó luego que regresó de su segunda expatriación, que fue a mediados del año 1846, y que entonces puso en planta su obra de la Libreria Religiosa, que habia concebido a entrar en Francia a fines de 1840..." (Arxiu Històric de la Província Tarraconense de la Companyia de Jesús, a Sant. Cugat del Vallès, Fons Peyró-Caixal).

4. Vegeu l'article del P. Borràs, ja citat en la nota anterior, pp. 375-379.

P. Claret, hi "esmerça totes les almoines de les misses i les rendes de la canongia", estant fins i tot decidit a "canviar la canongia de Tarragona per una altra de Barcelona, o, almenys, sense renunciar a la primera li sigui permès establir la seva residència a Barcelona, per a poder atendre millor al seu funcionament"⁵.

La sintonia de pensament, de sentiments i d'ideals entre Claret i Caixal fou completa, tant que aquest apareix, per una part, com a participant actiu i responsable en la creació de la "Hermandad Apostòlica", ideada per aquell per a donar missions i exercicis espirituals i per a editar i difondre llibres, fulletons, etc., i, per una altra part, com a distingit consultor en la redacció de les Constitucions de la Congregació de Missioners, fundada pel sant⁶. A més, sembla que Caixal havia d'haver estat un dels religiosos cofundadors, com es desprèn del que Caixal manifesta a un missioner claretà, de pas per Argel: "Era yo uno de los llamados a constituir la Congregación, pero no me dejaron"⁷.

3. BISBE

El 10 de març de 1853 el Papa Pius IX, prèvia presentació feta per la reina espanyola Isabel II, preconitza el Dr. Josep Caixal i Estradé bisbe d'Urgell. Rep l'ordenació episcopal el 5 de juny del mateix any, de mans del bisbe de Barcelona, Dr. Josep Domènech Costa i Borràs (el seu arquebisbe era ja molt ancià) assistit pels bisbes de Lleida i Tortosa. Pren possessió de l'Església d'Urgell el 15 del mateix mes.

Dos són els grans camps en que es projecta la seva personalitat i acció: l'Església i la societat civil. En ambdues esferes es mostra com a eclesiàstic, sacerdot o bisbe, defensor tenaç de la religió catòlica, de l'Església catòlica i de l'Espanya catòlica.

En l'àmbit de l'Església es poden subrallar les funcions de director espiritual, com a sacerdot, i de pastor, com a bisbe. En aquest últim ministeri cal remarcar la importantíssima acció pastoral a la seva diòcesi en favor de l'elevació cultural i espiritual dels seus diocesans, sacerdots i laics, i dels seus pobles, en particular dels més petits i ficats entre les muntanyes pirinenques; també cal destacar la participació activa en el Concili Vaticà I. Així mateix, és de notar l'aspecte de fundador d'una congregació de religioses.

En l'àmbit de la societat civil és digne de significar-se les comunicacions a

5. Vegeu l'article del P. Borràs, ja citat, pp. 372, 373, 377 i 379.

6. Vegeu *Constituciones y textos sobre la Congregación de Misioneros* pel P. Juan Manuel Lozano, CFM, pp. 19-30, 130, 318, 377 i 390. Editorial Claret. Barcelona. 1963.

7. Vegeu *Cien Años en la Viña del Señor*, de l'Institut de la Sagrada Família d'Urgell 1859-1959, p. 20. Barcelona. 1972.

les Corts espanyoles, els càrrecs de príncep sobirà de les valls d'Andorra, el de senador i el de vicari general castrense de les tropes carlistes, els projectes socials pensats i proposats (canalització del riu Segre a fi d'evitar els seus desbordaments, la creació d'un Banc agrícola per a defensar els pagesos dels prestamistes usurers, una Casa de Caritat on siguin ben atesos els pobres, etc.) i, finalment, la seva situació de presoner, de processat i d'exiliat.

-DIRECTOR ESPIRITUAL. Caixal, tant de prevere com de bisbe, va donar molta importància al ministeri del sagrament de la Penitència, dedicant llargues hores a oir confessions. Moltes persones, en recerca de la perfecció cristiana, buscaren en ell el consell i l'orientació espirituals, esdevinint un conspicu director d'ànimes. Entre aquestes hem de fer especial esment del P. Josep Mañanet i Vives, ja declarat beat, fundador de la Congregació dels Fills de la Sagrada Família, i de les serventes de Déu Antònia París i Riera, fundadora de les Religioses de Maria Immaculada Missioneres Claretianes, i Teresa Guasch i Toda, fundadora, juntament amb la seva mare, de les Religioses Tereses de Sant Josep, sense oblidar la relació i la influència que va tenir en M. Anna Mª Janer i Anglarill, fundadora, juntament amb ell, de la Congregació de Religioses Germanes de la Sagrada Família d'Urgell, totes tres en procés de beatificació.

-PASTOR. Com a "pastor" de la diòcesi d'Urgell, hem de començar per assenyalar les dues atencions preferents del bisbe Caixal.

La primera atenció fou la tinguda envers els sacerdots, facilitant-los tots els mitjans que al seu abast per a promoure, tant com sigui possible, la cultura i la vida espiritual dels clergues. Respecte a la cultura, suprimeix, així que arriba a Urgell, la que s'anomenava "carrera curta", reorganitza la docència per als seminaristes i procura que tots els capellans tinguin una formació permanent sòlida a través de les conferències eclesiàstiques i dels projectes que acaricià d'acadèmies eclesiàstiques i d'un centre universitari. Començà la construcció del seminari de la Seu d'Urgell, l'actual, que per molt poc no pogué inaugurar. Respecte a la vida espiritual, proposa la lectura assídua d'autors escollits d'espiritualitat i, sobretot, l'assistència, que més que una recomanació és un manament, al exercicis espirituals i recessos. Projectà la fundació d'una casa-asil per a capellans. Durant el seu exili a Mallorca escriví per als seus sacerdots, i publicà el llibre *Veni-mecum pii sacerdotis*.

La segona atenció mira tots els diocesans i se centra en l'ensenyament,

abans de tot de la fe, però també i amb no menys interès de la cultura humana, i en el perfeccionament de la moral cristiana, sense descurar la preocupació, que fou molta, pels qui patien necessitats, fossin de la mena que fossin, pensant i oferint molts diversos mitjans.

En la seva labor pastoral sobresurt el seu esperit treballador i diligent, que es concreta en la visita pastoral a totes les parròquies del bisbat, que durant el seu pontificat realitza cinc vegades, cosa veritablement remarcable, tenint en compte l'extensió del bisbat d'Urgell, l'abrupte de la seva geografia, les inclemències climatològiques i la manca de carreteres.

-PARE CONCILIAR. Caixal, malgrat no tenir permís oficial per a desplaçar-se a Roma, assisteix puntualment al Concili Vaticà I, comunicant-ho, però, al govern de Madrid tot just arribat a França, després d'haver passat per Andorra. Participà molt activament en el Concili i, encara que no tingué una repercussió massa efectiva en les conclusions d'aquest, en ser moltes les seves intervencions, dotze d'orals i onze d'escrites, cridà poderosament l'atenció. Es distingí com a defensor acèrrim del primat i de la infal·libilitat del Papa, per les seves aportacions en favor de la vida espiritual del sacerdot i del bisbe i de l'exempció dels religiosos i per la seva exposició realment singular referent al coneixement natural de Déu per part de l'home, a la fe i a la transmissió d'aquesta. Pius IX li va demanar, en acabar precipitadament el Concili, que es quedés a Roma, on va romandre fins a principis de 1871, quan tornà a la Seu d'Urgell, sense cap impediment⁸.

-FUNDADOR. Caixal no sols ajudà la fundació de congregacions i instituts religiosos, sinó que ell mateix fundà, conjuntament amb M. Anna Mª Janer i Anglarill, el 29 de juny de 1859, la Congregació de Religioses Germanes de la Sagrada Família d'Urgell. Aquest Institut, des del seu començament va tenir com a objectiu, a part el primer i fonamental de la consagració a Déu, el d'atendre els malalts en els centres sanitaris i, sobretot, el d'ensenyar en

8. El millor i més precís judici sobre la participació del bisbe Caixal en el Concili Vaticà I es pot considerar el que dóna el P. Giacomo Martina, S.J., professor eminent d'Història a la Pontificia Universitat Gregoriana de Roma, en la introducció que fa en *Appunti Storici sopra il Concilio Vaticano* de Giovanni Giuseppe Franco, S.J., editat per la Università Gregoriana Editrice. Roma. 1972, en la Col·lecció "Miscellanea Historiae Pontificiae", núm. 33, p. 26. Diu així: "Nel concilio il vescovo di Urgel, se non ebbe un ruolo di primo piano, e non fece parte di nessuna commissione, si segnalò più volte per i suoi interventi, che mostrarono una notevole competenza teologica, una facilità pel puntualizzare i problemi, ma soprattutto una certa disinvoltura nell'affrontare le questioni più ardue, e un impegno continuo nel proporre miglioramenti agli schemi proposti, nell'appoggiare le tesi ultramontane e massimaliste", reconeixent que sobre Caixal "manca un studio esauriente" (id., p. 19, nota 37).

col·legis i escoles, en especial als pobles més petits, amb l'exigència, a més, de fer-ho amb l'obtenció dels títols oficialment i legalment requerits.

-PRÍncep SOBIRÀ DE LES VALLS D'ANDORRA. A Caixal, com a bisbe d'Urgell, li correspongué d'exercir el càrrec de príncep sobirà de les valls d'Andorra, d'autoritat civil real i vera, i no de simple honor. Aquest títol el comparteix amb el president de la república de França (com a successor, en la suprema autoritat de l'Estat, del rei francès) que aquest ostenta com a co-príncep. El bisbe Caixal va tenir una cura molt amatent dels assumptes d'Andorra, el que li suposà no solament treball abundós, sinó també força amargor i maldecaps, ja que va haver de plantar cara a les maquinacions revolucionàries franceses que, per a imposar el seu ideari i el seus interessos, volien enfrontar els andorrans amb el seu bisbe-príncep. Per aquest motiu, Caixal, amb data 11 de setembre de 1868, escriu una carta pastoral adreçada exclusivament "al Reverent Clero i Poble fiel de nostras Valls d'Andorra", en la qual alterna la fermesa amb la bondat, invitant-los a la conversió i a no deixar-se enganyar per les promeses vingudes de França⁹.

Encara que s'hagi donat, alguna vegada, un judici pejoratiu del bisbe Caixal respecte a la seva acció de govern d'Andorra, crec que és més per la inèrcia de la repetició de crítiques negatives de moda i de ressentiments passats que no pas de resultes d'un estudi seriós, equilibrat i degudament fonamental documentalment. Penso, a més, que la seva acció de govern no sols fou positiva en aquell moment, sinó també per a la posteritat, com ho manifesta la Llei de la Nova Reforma¹⁰ que Caixal promulgà en 1866, ratificada, dos anys més tard, pel Ministeri d'Afers Extranjeros francès, la qual suposà, ja llavors, un pas decisiu vers la democratització del país andorrà, caracteritzat precisament, per les seves estructures medievals, Aquesta Llei és qualificada per l'historiador P. Cebrià Baraut, O.S.B., com "l'acta de naixement de l'Andorra moderna. La nova llei deixava intacta l'antiga organització administrativa, però representava, en canvi, una veritable innovació en matèria electoral. Estenia a tots els caps de casa el dret d'ésser elector i elegibles -abans reservat a unes poques famílies-, modificava el sistema de designar els consellers generals i els consellers dels comuns i sotmetia la gestió d'aquests darrers a l'examen d'uns comissionats, elegits també directament pel poble"¹¹. Una persona notable i imparcial d'avui em manifestà confidencialment que l'es-

9. En el *Boletín Oficial Eclesiástico de Urgel*, A.17 N.67, de 1-X-1868.

10. Aquesta Llei, que es presenta com a "Plan de Reforma, adaptat en las Valls de Andorra" (editat a la Seo de Urgel. Imprenta de José Mª Riu. 1866), es troba publicada a "Quaderns d'estudis andorrans", núm. 4, Valls d'Andorra 1979.

11. *Gran Enciclopèdia Catalana*, primera edició, Barcelona. 1870, V. 2, p. 96, col. 3^a i p. 99, col. 2^a, corresponent a la paraula *Andorra*.

mentada Llei ha facilitat les reformes que s'han portat a terme en aquest segle, especialment l'ordenació de 1933 i darrerament l'aprovació de la Constitució, que fa d'Andorra un Estat de ple dret, amb estructura moderna i democràtica, cosa que, sens dubte, ha possibilitat que Andorra hagi estat admesa a les Nacions Unides.

Pot ser convenient reflectir aquí quelcom que, encara que no pas de gran importància, resulta significatiu per a conèixer els íntims i els veritables sentiments del nostre bisbe, que moltes vegades ens l'han volgut presentar com un home excessivament dur i sever. No passa de ser una anècdota, rigorosament, però històrica i aclaridora. Es tracta del fet de la pena de mort i de la forma d'executar-la vigent a Andorra. Al, poc de prendre possessió de la sobirania de les Valls d'Andorra, decreta, per un cantó, el canvi de la forma d'execució de la pena de mort, per a "conciliar, diu, l'últim i inevitable rigor de la justícia amb la humanitat i la decència en l'execució de la pena capital"¹² i, per un altre, commuta, al cap de poc temps, la pena de mort, imposada a un reu, per la de presó perpètua, fent ús, declara, "d'una de les més precioses prerrogatives de la Sobirania", encara que amb això, continua dient, "no intentem treure, ans el contrari desitjem i declarem conservar a les nostres estimades Autoritats i fidels vasalls de les Valls d'Andorra, tots i qualsevulla dels seus privilegis i demés concedits pels nostres Predecessors; ni ens arroguem en manera alguna cap dels drets del nostre Copríncep l'august Successor de la Casa de Foix, com vàrem jurar el dia de la nostra presa de possessió"¹³. Aquest gest defineix clarament la personalitat de Caixal: per una part, d'acatament exacte de costums, lleis i drets dels altres, súbdits i autoritats, i, per l'altra, d'interpretació benigna en favor de l'home que ha delinquit, fent ús del dret que també li corresponia.

-COMUNICACIONS A LES AUTORITATS CIVILS. Caixal, home essencialment lliure per a defensar el que ell creia en consciència que era la veritat de Déu i el dret de la religió i de l'Església, no estalvià cap mitjà per a fer arribar a autoritats i institucions civils el seu pensament i tot el que considerà convenient i necessari comunicar-los. Va escriure cartes particulars, cartes pastorals i, sobretot, cal ressenyar les "Exposiciones" que adreçà a S.M. la reina, a alguns ministres i a les Corts espanyoles. Entre totes les "Exposiciones" mereixen una citació especial les que el nostre bisbe adreçà a les Corts constituents: en 1855, per a defensar la "unitat religiosa" d'Espanya i per a condem-

12. A l'Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell. llibre de *Despachos y Titulos* anys 53-56, p. 87 (la data del decret és 7-XII-1854).

13. Id. que l'anterior nota, p. 94 (data de la comunicació 5-I-1855).

nar la "desamortització civil i eclesiàstica"¹⁴; en 1868 per a oposar-se al projecte pel qual s'establí el "matrimoni civil"¹⁵ i per a manifestar al Regent del Regne el seu "non possumus" (no podem) al requeriment que li feia, "como es su deber", de donar els arquebisbes i bisbes "inmediata cuenta circunstanciada de todos aquellos eclesiásticos de sus respectivas diócesis que hayan abandonado las iglesias a que estuviesen adscritos, para lanzarse a combatir la situación"¹⁶, intentant amb això manifestar clarament que l'autoritat civil no pot ficar-se en allò que és propi del bisbe, com també el de no denunciar a cap sacerdot; el 1870, per a condemnar l'article pel que s'intentava introduir a Espanya la "libertad de cultos"¹⁷. És estimació comuna que la primera de les "Exposiciones" provocà el seu exili a Mallorca, en 1855, com foren, així mateix, les últimes les que determinaren la prevenció i, fins i tot, l'animositat contra Caixal, que agreujà la seva condició de vicari general castrense de les tropes carlistes, que tingué el seu punt final en l'empresonament i darrer exili a Roma, sense retorn.

-SENADOR DE LES CORTS ESPANYOLES. A principis de 1871, tot just arribat de Roma, del Concili Vaticà I, el bisbe Caixal és elegit senador de les Corts espanyoles en representació de la província de Tarragona, càrrec que acceptà, malgrat confessar-se apolític i inepte, per amor a Espanya i a l'Església catòlica, a qui es creu obligat a defensar davant la trista situació en què, segons ell, es trobaven totes dues¹⁸.

En l'exercici de senador cal remarcar, sobretot, la intervenció que va tenir

14. "Representación dirigida a las Cortes Constituyentes", datada a Urgell el 17-II-1855, publicada a la Imprenta de José Mª Riu. Seo de Urgel. 1855. Es troba en el *Boletín Oficial Eclesiástico de Urgel*, entre el nº 41 y el 43.

15. "Exposición de S.E.I. a las Cortes Constituyentes", datada a Urgell el 18-VI-1869, publicada en el *Boletín Oficial Eclesiástico de Urgel*, A. 17 N. 14, de 1-VIII-1869.

16. "Exposición de S.E.I. a S.A. el Regente del Reino", datada a Urgell el 17-VIII-1869, en el *Boletín Oficial Eclesiástico de Urgel*, N. 17 A. 17, de 1-IX-1869.

17. "Exposición de S.E.I. a las Cortes", datada a Roma el 15-IV-1870, en el *Boletín Oficial Eclesiástico de Urgel*, A. 18 N. 34, de 1-VI-1870, p. 382.

18. Carta a "D. Cándido Nocedal", Urgell 28-III-1871, en Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell, Llibre de Comunicaciones, 7^a, p. 77v.

Carta al "Sr. Presidente de la Junta electoral provincial para la elección de Senadores-Tarragona", Urgell 28-III-1871, en Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell, Llibre de Comunicaciones, 7^a, p. 78v.

Carta a "D. Juan Ferre y demás Sres. Diputados Carlistas de la Provincia de Tarragona" Urgell 28-III-1871, en l'Arxiu Diocesà d'Urgell, Llibre de Comunicaciones, 7^a, p. 78.

En aquest mateix sentit escriu al Papa Pius IX: "... y pocos días después de Pascua me fué preciso pasar a Madrid para sostener en el Senado los derechos de la Iglesia tan indignamente conculcados por esta Revolución atea que ahora quiere parecer devota", datada a Urgell 16-VI-1871, a l'Arxiu Diocesà de la Seu d'Urgell, Llibre de Comunicaciones, 7^a, p. 91v.

-discurs i súplica- davant el Senat el dia 5 de maig d'aquest mateix any, en la qual fa una ardent defensa de l'Església¹⁹. El nostre senador comença explicant "què és la Iglesia Católica" i continua denunciant les ofenses que li havien fet: "disolución de las conferencias de San Vicente de Paul" i "el golpe dirigido contra los religiosos y religiosas". Respecte a això últim, per una part fa una valoració seriosa i entusiasta de la vida religiosa, tant de la monàstica com de l'activa, i, per una altra part, fa una ampla i ferma acusació per la "supresión de la benemérita Compañía de Jesús, honor de nuestra España" i per la manera injusta amb què s'havia parlat del seu "amic" el P. Claret; aquesta acusació li dóna peu a fer una decidida exaltació de l'obra feta pels PP. Jesuïtes i pel P. Claret. En aquest discurs recrimina igualment "lo que se ha hecho con los seminarios y con el Clero", com també els mals que suposen la "libertad de cultos" i el "matrimonio civil".

-VICARI GENERAL CASTRENSE DE LES TROPES CARLISTES²⁰. Caixal veu el lliberalisme "como la presencia del "Maligno combatiendo a la Religión y a la Iglesia y destruyendo todos los valores del mundo, y como conjunto de todos los errores y herejías", per la qual cosa el considera "como el verdadero perseguidor de la Iglesia, y de su propia persona, causante de todos los males y destructor de los espíritus y de la autoridad"²¹ i, en canvi, mira el carlisme "como la defensa de la España Católica, de la Religión y de la Iglesia, per lo qual "la causa carlista es una causa santa" i "el carlismo, y los hombres que lo conducen, son el símbolo de los valores del derecho y de la justicia"²².

Aquest convenciment sincer de Caixal és el que el porta a acceptar de bon grat el càrrec de vicari general castrense de les tropes carlistes que, per carta, amb data 13 d'agost de 1873, li encomana el papa Pius IX. Fins fa poc s'atribuïa a Caixal la iniciativa personal d'arrogar-se a si mateix el càrrec; una carta de Pius IX, coneguda fa pocs anys, va matisar ja una mica la primera opinió, en el sentit que la iniciativa de Caixal era transgida pel Papa; darrerament es trobà una carta del bisbe Caixal en la qual hi ha escrita una nota autògrafa del mateix Papa, nota tinguda present en la resposta que se li fa, on queda clar que la iniciativa és del Papa. Aquest és el motiu per què Caixal invoca sempre el nomenament que, per a tal servei pastoral, li havia fet, en la data ja citada, el papa Pius IX²³. Aquesta clarificació és de la màxima importància per a situar degudament la figura de Caixal, a fi de tenir d'ell un coneixement

19. "Diario Sesiones Cortes Españolas. Senado". Sessió del divendres 5 de maig de 1871, pp. 366-378.

20. Vegeu l'estudi "El Obispo Caixal Vicario General Castrense de las tropas Carlistas por iniciativa del Papa IX", com se cita en la nota (2).

21. Com la nota anterior, pp. 328-330.

22. Com la nota anterior, p. 330.

23. Com la nota anterior, pp. 337-363.

ver i exacte i fer-ne un judici recte i imparcial.

-EXILIS, PROCÉS CRIMINAL I EMPRESONAMENT. A causa de les situacions polítiques, Caixal sofrí tres exilis, precedint al tercer un "procesament criminal" i un empresonament molt penós.

El primer exili, essent canonge de Tarragona, comença en 1835, quan acompanya el seu arquebisbe a Maó, i finalitza en 1846, tal com ja s'ha dit més amunt.

El segon exili, a Mallorca, comença a finals de juny de 1855 i acaba a finals de setembre de 1856, després de contínues peticions del clergat i dels fidels d'Urgell a la reina demant-li que aixequés l'estranyament del seu bisbe i el restituís a la seva diòcesi. Dos anys més tard i, segons sembla, com a reparació per l'exili, la reina Isabel II li concedeix, per decrets de 8 i 22 de maig de 1858, que són comunicats a Caixal el 18 de juny, la "Gran Cruz de la real y distinguida orden de Carlos III" i la d' "Isabel la Católica"²⁴.

El tercer exili, i últim, a Roma, s'inicia els primers dies d'abril de 1876 i es perllonga fins a la seva mort, esdevinguda sobtadament, a la Ciutat Eterna, el 26 d'agost de 1879. Abans, però, d'aquest darrer exili, Caixal, després d'ésser fet presoner a Castellciutat, fortalesa militar propera a la Seu d'Urgell, és conduït, entre constants vexacions, a Barcelona, i traslladat posteriorment al Castell de Santa Bàrbara, a Alacant, on és definitivament empresonat i incommunicat. Segons els acords signats pel rei carlista Carles VII i el govern de Madrid, els qui eren capturats en alguns dels fronts de guerra i que hi estiguessin en servei sanitari o d'assistència espiritual a les tropes i que no portessin armes, no podien ser retinguts com a presoners; Caixal, doncs, no podia ser considerat legalment presoner ni, conseqüentment, empresonat, segons els esmentats acords, i, en canvi, havia de ser posat immediatament en llibertat. Per a justificar l'empresonament del nostre bisbe se li obrí un procés criminal, inculpant-lo de la mort d'un sacerdot, ocorreguda uns anys enrere a la Seu d'Urgell. La causa fou sobreseguda pel Tribunal Suprem. El dia 11 d'abril de 1876, el mateix senyor ministre de Gràcia i Justícia en persona reconeix públicament davant les Corts espanyoles la provada innocència del bisbe Caixal, tot i que la decisió havia estat presa bastants dies abans i quan, fins i tot, el nostre bisbe ja havia sortit de l'empresonament. Aquesta és la raó per què el bisbe Caixal, sospitant que era perseguit, afirmava que el govern liberal sempre tenia preparada una causa contra el bisbe d'Urgell.

El govern espanyol i la Santa Seu arribaren a un acord, pel qual, un cop posat en llibertat, el bisbe Caixal fos exiliat a Roma. Sembla que el nostre bis-

24. Arxiu General del Ministeri de Justícia, núm. 48.

he va estar al marge d'aquest conveni i que no en tingué coneixement fins bastant després, per la qual cosa no ha d'estranyar gens que Caixal vulgués, i ho intentés per tots els mitjans, un cop declarat innocent i aconseguida la llibertat, tornar a la seva diòcesi d'Urgell, ja que alguns interpretaren aquest desig com una tossuderia i deslleialtat a l'acord pres.

El dia 6 d'abril de 1876, el bisbe Caixal és posat en llibertat, i marxa tot seguit a l'exili. En arribar a Roma, després d'haver passat per Oran i Montpeller, és rebut amb gran afecte i distinció pel papa Pius IX, que sempre li manifestà molta estima, com demostren alguns fets prou significatius: el 23 de maig de 1862 el nomena prelat assistent al solí pontifici; interromput de sobte el Concili Vaticà I, Pius IX li demana que es quedi un temps a Roma, al seu costat; quan estava empresonat és el Papa qui es preocupa i insisteix, molt i molt, a través del nunci a Madrid i del cardenal secretari d'Estat del Vaticà, perquè Caixal sigui alliberat; durant l'exili a Roma li concedeix nombroses audiències. És una suposició meua, però que crec bastant versemblant, que amb aquestes atencions últimes el Papa volia, d'alguna manera, compensar el servei que Caixal havia prestat a iniciativa seva i que, a causa del qual, tant havia sofert, sofria i que es preveia que seguiria sofrint fins a la mort.

Entre els dos últims exilis, o sia entre 1856 i 1876, Caixal porta a cap una intensa labor pastoral. D'aquest temps són la major part de les seves cartes pastorals i circulars de més interès, el seu abundós epistolari, les repetides Visites Pastorals a totes les parròquies del bisbat, la seva ben significada participació i aportació al Concili Vaticà I i les seves prou discutides activitats com a vicari general castrense de les tropes carlistes i, abans, de la de senador, com també el seu treball en favor de la promoció, la creació, el suport i l'ajut a fi d'obtenir tots els millors mitjans en benefici de la vida material, espiritual i social dels seus diocesans, sacerdots, religiosos i laics, tant pel que respecte a les persones com a les institucions.

4.- ESCRIPTOR²⁵

La condició d'escriptor de Caixal hé mereix un apartat específic. Va escriure molt, en diversos camps i sobre diversos temes, segons li ho exigien les circumstàncies i, encara més, les responsabilitats de professor, director espiritual, pastor, pare conciliar, senador, governant sobirà d'un estat independent o senzillament familiar o amic. Molts dels seus escrits s'han perdut, a causa, sobretot de la guerra civil espanyola de 1936. Dels escrits trobats, publicats o

25. Pel que fa a la relació més completa de tots els escrits del bisbe Caixal que fins avui es coneixen i de la seva ressenya més àmplia es pot consultar la tesi ja esmentada *La espiritualidad del Obispo Caixal*, el text i les corresponents notes, tal com s'assenyala en la nota (1) d'aquest estudi..

inèdits, en dono, seguidament, una breu relació.

Dels anys de 1827 a 1833 es conserven algunes composicions poètiques (epigrames, odes, octaves i sonets) i discursos acadèmics, dels quals es guarden cinc; d'aquest mateix període són la major part dels seus sermons, quaranta-vuit, dels quals tenim les redaccions autògrafes, totals o parcials.

De 1833 a 1853 són les següents obres: *Civitas Sancta seu Domus Dei* (1834), inèdita, de la qual s'ha trobat la transcripció feta pel seu nebot P. Sebastià Peyró i Caixal, S.J.; *De fide catholica* (1835), desapareguda; *Exposición del Cantar de los Cantares* (1836), traducció literal i abreujada de l'obra de Bossuet, conservada en el text autògraf original; *Los nueve coros de los ángeles* (1841), desapareguda; *Lucha del alma con Dios* (1843), editada i conservada.

Del temps del seu episcopat, 1853 a 1879, són: *Pastorals* i *Circulars*, totes conservades; *Mes de Mayo* (1856), desapareguda; *Veni-mecum pii sacerdotis* (1856), editada i conservada; traducció al castellà de la *Historia religiosa, política y literaria de la Compañía de Jesús* de Cretinau-Joli (1958), publicada y conservada; *Exposición de las epístolas de San Pablo* (entre 1876 i 1879), desapareguda. Convé ressenyar, així mateix, les seves "intervencions orals" i "comunicacions escrites" al Concili Vaticà I, tot transcrit en el Mansi, com també el seu extens *Epistolari*, conservat en bona part.

Específicament immediatament amb més detall alguns dels escrits més remarcables.

CIVITAS SANCTA SEU DOMUS DEI. És una obra que es troba a l'Arxiu Històric de la província tarraconense de la Companyia de Jesús, a la Casa dels PP. Jesuïtes de Sant Cugat del Vallès (Barcelona). L'obra consta de dues parts o llibres: "Liber Propositionum" i "Liber Chartarum", precedides d'una "Introductio ad opus". És una obra sobre l'Església, però, més que dogmàtica, és més aviat de caire espiritual-místic. Resulta molt interessant i original (no s'han pogut precisar les fonts on pogué inspirar-se) i crec que resultaria molt profitós estudiar-la a fons i editar-la. Aquesta obra, juntament amb les seves participacions al Concili Vaticà I, resulta sens dubte el més singular del pensament teològic i d'espiritualitat de tot el que ens ha arribat del bisbe Caixal.

VENI-MECUM PII SACERDOTIS. Caixal escriu aquesta obra durant el segon exili, a Mallorca. La primera edició és del 1856. En gran part és un recull d'altres autors, al qual no deixa d'afegir-li aportacions i reflexions pròpies. Va adreçada principalment als sacerdots, però bona part del contingut és vàlid, també, per a tot cristià.

LUCHA DEL ALMA CON DIOS. Aquesta obra la publica en col·laboració amb el beat P. Francesc Palau, a Mantauban (França), en 1843, durant el seu primer exili. El tema és la situació desastrosa en què es troba l'Església i més concretament Espanya, situació que és provocada pels pecats, els quals són la causa de tots els mals i dels veritables "azotes de la mano de Dios" (càstig de Déu); es presenten els remeis contra aitals mals, com són la penitència i l'oració, i la negociació de l'ànima amb Jesús, fins a aconseguir la victòria, per mitjà del sacrifici eucarístic i la intercessió de Maria i dels sants.

CONCILI VATICÀ I. De les intervencions orals i de les comunicacions escrites al Concili Vaticà I cal destacar les que fan referència al coneixement natural de Déu i l'Església en general, presentant per a aquest darrer tema un esquema totalment nou, en comptes de l'oficial proposat "De Ecclesia Christi", proposant a l'Església com a "Cos Místic", "Poble de Déu" i "Regne de Déu" i raonant àmpliament el que concerneix al primat de Pere, a la infal·libilitat pontificia i al ministeri dels bisbes. També resulta singular la definició que dóna de la fe i de la seva transmissió i ensenyament, sobretot pel que fa als pares, com una exigència i potestat que neix no pas solament d'un encàrrec, sinó de la mateixa condició de pare o de mare. Convé posar de relleu, així mateix, el que manifesta sobre l'autonomia de les ciències naturals en els aspectes que no pertanyen a la fe i als costums, la necessitat d'una bona cultura i dels mitjans per a aconseguir-la per als sacerdots i la intensa vida espiritual per als bisbes i preveres i, en fi, entre moltes altres, l'exempció dels religiosos.

CARTES PASTORALS. Poden diferenciar-se tres grups: les dirigides al clergat en particular, les adreçades a tots els diocesans, sacerdots, siguin aquests seculars o regulars, religioses i poble fidel, i les destinades a grups determinats.

Entre les dirigides al clergat en particular, són significatives la primera que inicia el ministeri episcopal, que marcarà la base temàtica més principal de les següents, en la qual es tracta, en concret, de la santedat de vida i de la ciència exigides al sacerdot, com també l'obligació d'observar degudament els ritus litúrgics, d'exercir la predicació i l'ensenyament del catecisme, tot oferint-los els mitjans per a aconseguir-ho, com els exercicis espirituals, als quals ell personalment assistia (i practicava), les conferències eclesiaístiques, llibres, etc.

Entre les adreçades a tots els diocesans, conjuntament sacerdots, siguin seculars o regulars, religioses i poble fidel, és bo de remarcar les que es refe-

reixen a la definició dogmàtica de la Immaculada Concepció, als errors i pecats i als càstigs justos amb què Déu corregeix, als seus viatges a Roma, a les visites pastorals, a l'encíclica *Quanta Cura* i al *Syllabus*, al Jubileu, a la Santa Infància, al Concili Vaticà I en particular i al que és un concili ecumènic en general, a la nova Constitució espanyola proposada i aprovada per la Revolució i a la instauració del matrimoni civil.

Entre les destinades a grups concrets, es poden enumerar les adreçades als sacerdots, ja esmentades, a algunes comunitats religioses, de clausura o ensenyament, a les dones casades, als joves estudiants, als administradors de santuaris, al rector i personal del seminari, als andorrans i als súbdits espirituals de la jurisdicció castrense.

CIRCULARS. Malgrat que en la majoria de circulars preval l'aspecte de disposicions de tipus disciplinar, algunes no deixen de ser dignes de consideració, també, per la seva temàtica i fonamentació doctrinal. Hi posaríem les referents al culte, a la disciplina eclesiàstica, als exercicis espirituals, a la visita pastoral, als actes de pietat i, més en concret, a les rogatives, al jubileu i a la benedicció apostòlica, a la provisió de curats (parròquies), a les "conferències morals o eclesiàstiques", a la instrucció pública, al catecisme, a l'ensenyança de la doctrina cristiana, a la recomanació de llibres, a la supressió de festes, a la desamortització dels béns eclesiàstics, a la construcció, conservació i restauració de cementiris, etc., i dels monuments artístics, al Concili Vaticà I i al jurament de la Constitució.

Caixal manifesta, per l'objectiu d'algunes circulars, que la seva visió i preocupació va més enllà que la de la seva diòcesi, quan demana ajudes en favor de les persones necessitades d'altres llocs, com per exemple de València, Granada, Santa Cruz de Tenerife, Filipines o Puerto Rico, com també les moltes vegades que parla de l'exigència d'ajudar el Papa i a la Santa Seu (tinguem present que coincideix en els anys de la pèrdua dels Estats pontificis).

EDICTES. Entre els edictes publicats són dignes de menció els que tracten del culte, dels llibres i dels segells parroquials, de la construcció, reparació i ornamentació dels temples, de la convocatòria i provisió de beques i curats, de les despeses del culte i de les últimes voluntats dels rectors.

Exposicions i representacions. Ja he parlat de les "exposiciones" i "representaciones" que el bisbe Caixal va dirigir a S.M. la Reina, a les Corts espanyoles i a altres personalitats. En totes aquestes comunicacions, unes, les més, estrictament personals i altres escrites conjuntament amb els bisbes de la província tarraconense, el nostre bisbe defensa sempre els drets de la religió i de

l'Església catòlica, com també els seus homes, i s'oposa amb resolució i energia als projectes-llei que els ataquen, tant pel que fa al seu aspecte doctrinal com a la seva disciplina moral, com tanbé als béns artístics patrimonials.

DISCURS AL SENAT DE LES CORTS ESPANYOLES. Hi he fet més amunt una referència i sols resta aquí accentuar, una vegada més, el relleu que mereix aquest discurs que pronuncià al Senat el 5 de maig de 1871, del qual tenim contància escrita en el *Diario de Sesiones de las Cortes Españolas. Senado*.

SERMONARI. El contingut dels sermons, dels quals ens han quedat quaranta-nou, tots del seu temps de sacerdot, és principalment panegírics dels sants i de la Verge, sobre el Santíssim Sagrament i exhortacions als bons costums. Són lloances al Santíssim Sagrament, a la Verge i als sants, en què, per contrast, es denuncien els pecats de blasfèmia, els balls immorals, la falta d'assistència a missa els diumenges i festes de precepte i el treball que durant aquest dies festius es fa, l'anunci dels càstigs de la recta justícia de Déu, la invitació, però, a la conversió, a la recepció dels sagraments i a l'exercici dels actes de devoció i pietat heretats dels nostres pares.

Enmig dels sermons hi ha una "instrucció dirigida a una religiosa sobre el Oficio divino y Horas canónicas", que ve a ser una exposició doctrinal sobre l'ofici diví i petit ofici, la manera de resar-lo i una exhortació a practicar-lo.

Convé de constatar aquí que en l'índex que hi ha dels sermons, a més dels quaranta-nou assenyalats, que són els que ens han arribat, consten dos més, que no s'han trobat i que, precisament, tots dos coincideixen en el mateix tema: l'un "dirigido a los realistas de Cervera" i l'altre "oración fúnebre después de una batalla", que necessàriament han de situar-se en la primera guerra carlista.

EPISTOLARI. La correspondència epistolar de Caixal és bastant extensa, tot i que una gran part es va perdre en l'última guerra civil espanyola (1936-1939), sobretot pel que respecta a la que adreçà a les religioses de la Sagrada Família d'Urgell, fundades per ell, juntament amb M. Anna Mª Janer i Anglarill.

En total he recollit quatre-centes trenta-sis cartes. Penso que aquest epistolari és suficient per a poder conèixer bastant bé el pensament del bisbe Caixal a través de la comunicació directa i personal de les seves cartes, escrites amb senzillesa o solemnitat, segons a qui anaven dirigides. Totes, però, reflecteixen la seva actitud habitual de donar a les seves paraules la màxima formalitat i, per tant, crec que constitueixen un vàlid material per a centrar

degudament la seva figura.

5. ÚLTIMS ANYS I MORT

Acabo aquesta succinta presentació de la figura del bisbe Caixal narrant els últims anys de la seva vida d'exiliat a Roma, amargs de veritat, per no dir-ne dramàtics, en què ha de debatre's entre el seu fort, viu i arriscat sentit del servei pastoral, que l'Església li ha encomanat com a bisbe, i la seva no menys decidida, prompta i ferma voluntat d'obediència total al Papa, que li indicava la necessitat d'acceptar la decisió del govern de Madrid, que li negava el retorn a Espanya i, per tant, a la diòcesi d'Urgell, de la qual era pare i pastor. El govern de Madrid havia, fins i tot, amenaçat de provocar un conflicte greu si Caixal, tal com havia insinuat, anava a Andorra, d'on era príncep sobirà, i des d'allí regir l'Església d'Urgell.

El govern de Madrid, a més, pressionava amb gran insistència perquè el Papa o bé obligués Caixal a renunciar a la diòcesi d'Urgell o bé, en cas contrari, nomenés un bisbe administrador apostòlic per a la diòcesi d'Urgell. El Papa no va accedir a cap de les dues proposicions. El bisbe Caixal, doncs, visqué exiliat a Roma i, home responsable en gran manera, dirigí des de Roma la diòcesi d'Urgell, a través d'un governador eclesiàstic nomenat per ell i d'una correspondència continuada, meticulosa i freqüentíssima. Estigué pels detalls més mínims, tant pel que respecta a les persones com pels assumptes d'administració; fins i tot, des de Roma, convocà i resol unes oposicions a curats.

A finals de 1878 el papa Lleó XIII, que el 20 de febrer de 1878 havia succeït a Pius IX, mort el 7 del mateix mes i any i que, pocs dies després de la seva elecció, rebé en audiència el bisbe Caixal, amb gran manifestació d'estima va insistir davant el govern de Madrid perquè es permetés el seu retorn a Urgell. Sols enfront de la rotunda negativa i la convicció que mai no li seria permès el retorn demanat, tenint present l'edat ja avançada de Caixal i la situació preocupant de la diòcesi, segons les notícies que alguns interessadament feien arribar a la Santa Seu, decideix nomenar el Dr. Salvador Casañas administrador apostòlic de l'Església d'Urgell. El Dr. Casañas, un cop rebuda l'ordenació episcopal, celebrada a Barcelona, d'on era fill i on havia exercit el ministeri sacerdotal, pren possessió el dia 12 de març de 1879 del bisbat d'Urgell.

El 26 d'agost de 1879, el bisbe Caixal mor sobtadament a Roma, al

Convent Sant Adrià dels PP. Mercedaris, situat als Fòrums romans, on es trobava allotjat.

El govern de Madrid donà permís perquè el cadàver del bisbe Caixal pogués ser traslladat a la Seu d'Urgell, per a ser enterrat a la catedral. El dia 15 d'octubre d'aquell mateix any les restes mortals del nostre bisbe són inhumades a la capella de Sant Ermengol, lloc que ell havia escollit per a la seva sepultura.

Per a finalitzar aquesta breu semblança del bisbe Josep Caixal i Estradé, res millor que transcriure l'epitafi esculpit en la làpida que tapava la seva tomba, ja que ens ofereix els trets més característics de la seva personalitat i els esdeveniments més notables que marcaren la seva vida. Traduït del llatí, diu així:

"L'EXCM. I IL. LM. BISBE D'URGELL DR. D. JOSEP CAIXAL I ESTRADÉ
 BRILLÀ AMB SANTEDAT I SAVIESA PRECLARES:
 ESPLÈNDID EN LA BENEFICÈNCIA, ERA EL PARE DELS POBRES,
 DEFENSOR ACTIU DELS DRETS DE L'ESGLÉSIA,
 MARTELL DELS HERETGES.
 PRESENT AL CONCILI VATICÀ, DISSERTÀ LAUDABLEMENT
 A FAVOR DE LA INFAL·LIBILITAT DEL ROMÀ PONTÍFEX.
 EN TOT MAGNÍFIC, SENSE ESTALVIAR MITJANS,
 ERIGÍ UN GRAN SEMINARI.
 FOU HONORAT PER PIUS IX, DE FELIÇ MEMÒRIA.
 REGÍ MOLT BÉ LA DIÒCESI D'URGELL DURANT VINT-I-SIS ANYS,
 ACONSEGUÍ L'ADMIRACIÓ DE TOTHOM, FINS I TOT DELS ADVERSARIS.
 I PERQUÈ ESTIMÀ CONSTANTMENT LA JUSTÍCIA I ODIÀ LA INIQUITAT,
 PER AIXÒ MORÍ EXILIAT A ROMA EL DIA 26 D'AGOST DE 1879:
 AQUÍ DESCANSEN LES SEVES RESTES MORTALS: PREGA PER ELL"

Actualment, modelada de nou la capella de Sant Ermengol, les seves despulles mortals estan inhumades en un dels nínxols de la cripta situada a la nau central de la catedral de la Seu d'Urgell.

Conclusió

En acabar aquesta breu biografia del bisbe Caixal pot semblar que m'he

quedat solament en els aspectes positius. No nego que sigui així, però, en tot cas, és només una petita compensació a la forma denegatòria en que sistemàticament se l'ha presentat injustament i partint, més aviat, d'un total desconeixement de la seva persona i de les circumstàncies que l'envoltaren. Crec sincerament, després d'haver intentat estudiar-lo amb la màxima seriositat possible, que la desconeixença i la visió negativa que s'ha tingut, fins ara, del bisbe Caixal es deu al interès polític, que volien fer-lo oblidar i, si més no, distorsionar-la. Estic convençut que el bisbe Caixal es convertí en el "hoc expiatori" de totes les ires liberals i alfonsines. Això no obstant, tampoc no voldria caure en l'extrem contrari d'un enaltiment desmesurat, sense tenir en compte les seves moltes limitacions, contradiccions, equivocacions, obsessions o frustracions, com passa més o menys a tots els homes compromesos, arriscats i de caràcter actiu, resolut i enèrgic. A Caixal se li podrà retreure d'haver-se deixat absorbir pel carlisme, principalment pels seus lemes-objectius i conseqüentment, també, pels seus procediments, d'haver-se aferrat a la conservació i reviscolança de l' "antic règim" en les seves estructures polítiques, socials i religioses o d'haver-li mancat més visió de futur. Certament és així, però també és cert que ningú no podrà negar-li una profunda espiritualitat, una excepcional capacitat intel·lectual i una disponibilitat generosa, honesta i entera a tota acció que ell creia noble, tant mirant a Déu com als homes; que ningú no podrà deixar de reconèixer que el seu únic principi orientador fou procurar la glòria de Déu renegada, la defensa de l'Església combatuda i la promoció dels valors religiosos i morals de la societat menystinguts; que ningú no podrà contradir la seva excepcional aportació, fins i tot en l'esdevenidor, com per exemple a molts conceptes referents a l'Església, tant pel que fa al seu contingut doctrinal com al pastoral, a la "nova reforma", petita, si es vol, però important, a la política andorrana, que li pertanyia, i als projectes de millorament social per a tothom (ensenyament, vies de comunicació, treball, pagesia, assistència sanitària i benèfica), oferint a més tots els mitjans al seu abast.

En resum, el bisbe Josep Caixal i Estradé pot ser discutit, però no ignorat; pot ser criticat, però no desconegut; mereix, senzillament, ser conegut bé i valorat degudament, com una figura sobresortint i quasi diria de les més cabdals del segle XIX, necessària per a tenir notícia exacta i intel·lecció adient del nostre passat i del nostre present.